

Stockholm den 19 september 2025

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

KLYS yttrande över EU-kommissionens förslag till nytt program AgoraEU 2028-2034

Presentation

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd - utgör en samlad röst för yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Vi företräder genom våra 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 upphovspersoner och utövande konstnärer inom områden bild/form, musik, scen/film, litteratur och journalistik, varav många verksamma internationellt. Hur de framtida EU-stöden till kultur och mediesektorn kommer att utformas har därför stor betydelse för KLYS yrkesgrupper.

Vi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på förslaget till programmet Agora EU för perioden 2028-2034.

Inledning

Yrkesverksamma kulturskapare utgör kärnan i de kulturella och kreativa branscherna (KKB) i Europa. Det är dessa yrkesgrupper som skapar det konstnärliga och kreativa värdet inom KKB. Goda villkor för yrkesverksamma kulturskapare utgör därför själva fundamentet för ett levande konst- och kulturliv och en konkurrenskraftig KKB-sektor i Europa med en mångfald av kulturella uttryck och språk.

Kulturskapares villkor skiljer sig från andra yrkesgruppers på arbetsmarknaden. De är normalt frilansare med tillfälliga anställningar och uppdrag som ofta ger ojämna och låga inkomster från olika inkomstkällor. Detta innebär också att de sociala trygghetssystemen ger dåligt utfall för dem. Därför är en fungerande upphovsrätt för kulturskapare och olika typer av offentlig finansiering avgörande för deras utveckling och försörjning.

De senaste årens kriser har drabbat kulturskaparna hårt. Pandemin gjorde det också tydligt hur utsatta kulturskapare är och hur svaga skyddsnetten är för dessa yrkesgrupper. När den ekonomiska krisen kom med lågkonjunktur och hög inflation, var det droppen för många kulturskapare som nu lämnat kulturarbetsmarknaden. Även AI-utvecklingen har kraftigt påverkat kulturskapares arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter. Allt fler

måste pausa eller lägga ned sina företag och de som är kvar i branschen tvingas ta andra jobb vid sidan av sina konstnärliga verksamheter.

En av de största utmaningarna för kulturskapare är de krympande offentliga kulturanslagen på alla nivåer i Sverige. Det gäller både till kulturinstitutioner och fria grupper runt om i landet, och till konstnärspolitiska åtgärder som stöd till centrumbildningar, stipendier och ersättningsordningar, som kan ge kulturskapare arbetsro, inkomster och jobbtillfällen.

Detta har lett till att behoven av fler, kompletterande och nya vägar för finansiering ökat enormt inom kultursektorn de senaste åren. Allt fler kulturskapare och andra kulturaktörer i Sverige vänder sig därför till EU-nivån, när de offentliga stöden på såväl nationell, som regional och kommunal nivå skärs ned eller urholkas. Kreativa Europa har därmed fått allt större betydelse för kulturskapare och andra kulturaktörer i Sverige. Samtidigt kan konstateras att det behövs en stabil nationell finansiering och en nationell ”matchande” finansiering för att kulturaktörer ska ha förutsättningar att söka EU-stöd.

KLYS synpunkter på det aktuella förslaget till Agora EU

KLYS välkomnar EU-kommissionens initiativ att inrätta det nya programmet Agora EU som en kraftfull och kompletterande finansiering av konst, kultur, media och audiovisuell sektor i Sverige och i Europa. För kulturskapare och andra professionella inom kultur- och mediesektorn erbjuder förslaget möjligheter att stärka sina verksamheter och internationella samarbeten inom dessa områden i Europa. Detta kommer att leda till att de kulturella och kreativa branscherna i Europa kan öka sin konkurrenskraft, inte minst gentemot USA.

Det är positivt att kommissionens förslag bygger vidare på Ministerrådets pågående arbetsplan för kultur (EU Work Plan for Culture 2023–2026) där

konstnärers och kulturskapares villkor prioriteras, samt att förslaget ligger i linje med 2005 års UNESCO konvention för främjandet av en mångfald av kulturyttringar. Även UNESCO:s rekommendation om konstnärers villkor från 1980 har stor relevans för EU:s kulturpolitiska arbete (UNESCO 1980 Recommendation concerning the Status of the artists).

Ett breddat program

EU-kommissionens förslag innebär att det nuvarande Kreativa Europa breddas och att stödprogrammet CERV, som i första hand riktar sig till civilsamhället, integreras i samma program som Kreativa Europa. Vi ser det som positivt att Kreativa Europa-programmet ligger kvar som en fristående del i det nya programmet. KLYS ser dock vissa risker med sammanslagningen och är därför angelägen om att de grundläggande värden som styr Kreativa Europa upprätthålls, såsom kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och kulturell mångfald, och att det nya programmet inte leder till en marginalisering eller urvattning av Kreativa Europas stödsystem.

Det är också viktigt att de olika delarna i programmets särarter behålls och att synergi endast eftersträvas när det är relevant. Sammanslagningen får inte leda till att stöd till professionell kultur och konstnärligt skapande minskar eller att konsten och kulturen instrumentaliseras ytterligare. Det finns redan sådana risker i nuvarande program.

KLYS anser att kulturdelen i programmet (Culture strand) bör behållas relativt intakt. Enligt KLYS erfarenhet fungerar Kreativa Europa ganska väl idag, även om ekonomiska förstärkningar och administrativa förenklingar behövs. Vi vill särskilt lyfta fram mobilitetsstödet, Culture Moves Europe, och vikten av att enskilda kulturskapare och mindre kulturaktörer ska ha möjlighet att ansöka om stöd och kunna röra sig snabbt och smidigt i Europa. Vi värnar också om det nuvarande stödet till de s k Europa-deskarna (Culture Contact Point Offices) runt om i Europa, eftersom deras rådgivande- och informationsfunktion är central för att nå en bredd av aktörer.

En risk vi ser med att de stöd som funnits för specifika sektorer inom ramen för Kreativa Europa försvinner, är en marginalisering av små, struktursvaga konstarter, och att endast konstarter med starka institutioner och strukturer blir vinnare.

Ett större och bredare program kan tendera att gynna resursstarka aktörer och länder med hög administrativ kapacitet, medan mindre medlemsstater och fria aktörer riskerar att trängas ut när projekten måste knyta an till breda EU-prioriteringar.

Budgeten

I budgeten för Agora EU föreslås mer än en fördubbling både till kultur och media-områdena, vilket KLYS välkomnar. Men relativt sett EU:s totala budget så utgör budgetanslaget till Agora EU inte ens 2 % av EU:s budget. Utifrån det perspektivet hade det varit önskvärt med en ännu större satsning. Vi ser med oro på att kulturens andel av EU:s totala budget minskat procentuellt i EU-kommissionens budgetförslag, särskilt mot

bakgrund av att kulturen helt saknades i EU-kommissionär Ursula von der Leyens ”state of the union”-tal härom veckan.

En budget i enlighet med förslaget ger dock goda förutsättningar att stärka både kultur- och mediesektorn som sådan i Europa, och konkurrenskraften på området i förhållande till övriga världen. Detta är något som måste anses ligga i linje med Sveriges och EU:s ambitioner att stärka Europas kulturella och kreativa branscher.

Att stärka budgeten för kultur och media inom ramen för Agora EU måste anses vara i linje med regeringens ambitioner om breddad finansiering till kultur- och medieområdet. Den svenska regeringen bör därför stödja förslaget och försvara höjningen i de kommande förhandlingarna på EU-nivå.

Arbetsvillkor och upphovsrätt

Det är viktigt att Agora EU bygger vidare på EU:s pågående arbete med att stärka konstnärers och kulturskapares villkor. Agora EU lyfter behovet av skälig ersättning och bättre arbetsvillkor för konstnärer, vilket välkomnas av KLYS. Detta är viktigt och ligger i linje med både expertrapporten om konstnärers villkor (inom ramen för OMC) och EU-parlamentets resolution om konstnärers villkor från 2023. Agora EU bör i sin helhet genomsyras av respekt för konstnärlig frihet, upphovsrätt och skäliga villkor för kulturskapare, t ex genom kriterier för beviljande av projektfinansiering genom programmen, och andra EU-finansieringsprogram, som tryggar och understödjer skäliga villkor för konstnärer och kulturskapare. Programmet kan på så sätt bidra till att förbättra rådande branschpraxis inom kulturella och kreativa branscher.

Skydd av konstnärlig frihet och respekt för upphovsrätt är avgörande i en tid då AI och techjättars plattformsdominans urholkar kulturskapares rättigheter till sina verk och prestationer och till sin yttrandefrihet.

Avslutning

En förutsättning för att svenska kulturaktörer och kulturskapare ska kunna söka och få EU-stöd och delta i internationellt kultursamarbete i större utsträckning är att Sverige samtidigt stärker sin nationella kulturbudget för att säkra ett starkt och självständigt kulturliv. Endast om kulturskapare och andra kulturaktörer har starka och hållbara villkor och verksamheter på nationell nivå kan de delta som likvärdiga partners i europeiska projekt. Utan denna bas riskerar Sverige att tappa mark i EU-samarbeten, något som skulle leda till färre kulturproduktioner, mindre export av svensk konst och kultur samt förlorade arbetstillfällen.

Att stärka förutsättningarna för de svenska kulturella och kreativa branscherna, inklusive de yrkesverksamma kulturskaparna, att delta i EU-program är ett konkret sätt att bygga svensk konkurrenskraft, innovation och exportkapacitet.

Historiskt har Sverige haft relativt få partners och koordinatörer i EU-projekt jämfört med andra medlemsstater. Detta förändrades när Kulturrådet 2022 införde ett särskilt bidrag för medfinansiering av Kreativa Europa-projekt. Sedan dess har vi sett en markant

ökning av både antalet svenska partners och antalet projekt som beviljats EU-finansiering. Denna utveckling visar tydligt att svenska kulturaktörer är mycket skickliga på att både skapa högkvalitativa projekt och att lyckas med ansökningar, när de har ekonomiska förutsättningar att delta.

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetschef KLYS